

Чорна Мілена Михайлівна,

головний спеціаліст з питань мистецтв та мистецької освіти

Державного агентства України

milena.chorna@gmail.com

ГРАНТОВА ПІДТРИМКА КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ В УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ФОНДУ

У статті досліджено практику грантового стимулювання розвитку креативних індустрій на прикладі УКФ як перспективний механізм інституційної підтримки культури в цілому. Наголошено на помітному зсуві у визнанні державою креативних індустрій як важливої економічної та культурно-політичної галузі, починаючи від 2018 року. Проаналізовано статистику подання різноманітних проектів для розгляду УКФ; різноманітність і перспективність реалізації численних культурних напрямків в рамках інституційної підтримки, попри опосередкованість та фрагментарність емпіричних даних, виділено як ключові риси. В результаті аналізу зроблено висновок про розрахованість основного продукту культурних індустрій на рустикальну місцевість у зв'язку з особливостями його реалізації для реципієнта (фестивалі, події від відкритим небом). Наголошено на потенціалі локальних культурних ініціатив для розвитку місцевих громад. Необхідність взаємодії секторів та галузей, а також ефективне координування процесів з боку широкого спектру залучених акторів, від держави до фасилітаторів проектів, запропоновані як ключовий орієнтир у реалізації потенціалу креативних індустрій. Підкреслено потребу запозичення кращого закордонного досвіду та потенційну можливість його імплементації в конкретних постсоціалістичних умовах.

Ключові слова: креативні індустрії, інституція, культурний продукт, сектор, культурний проєкт.

GRANT SUPPORT FOR CREATIVE INDUSTRIES IN UKRAINE AS IN THE CASE OF UKRAINIAN CULTURAL FOUNDATION

The article studies the practice of grant stimulation of the development of creative industries (the case of UCF) as a promising mechanism of the institutional support of culture. Emphasis is placed on a significant shift in the state's recognition of creative industries as an important economic and cultural-political sector since 2018. The author analyses the statistics of submission of different projects for UKF consideration; the diversity and prospects for the implementation of numerous cultural trends in the framework of institutional support are regarded as key features despite the indirectness and fragmentation of empirical data. By relying on analysis, the research concludes the calculation of the main product of cultural industries for the rustic area given the peculiarities of its implementation for the recipient (festivals, open-air events). Potential of local cultural initiatives for the development of local communities is stressed. The author proposes to consider the need for the interaction between sectors and industries, as well as an effective coordination of processes by involved actors (from the state to project facilitators) as a landmark in the fulfilment of the potential of creative industries. The necessity to borrow the best foreign experience and the potential for its implementation in specific post-socialist conditions are emphasized.

Key words: creative industries, institution, cultural product, sector, cultural project.

Культурні індустрії (поняття введене у світовий обіг філософами культури відразу після Другої світової війни) у поєднанні з креативним підприємництвом ще в 1990-х були проголошені стратегічно важливими напрямками в державній культурній політиці переважної більшості європейських країн. Проаналізувавши декілька сегментів креативних індустрій, вчені зауважили, що вони не лише відіграють помітну роль у формуванні культурної ідентичності нації, але й стають вагомим фактором

зростання економіки держави. Відтоді західно-європейські країни сформували концепт креативної економіки, який понині активно впроваджують через свої стратегії розвитку.

В Україні поняття культурних та креативних індустрій отримало часткове «державне визнання» лише влітку 2018 року, коли Верховна Рада прийняла рішення надати правового визначення самому терміну «креативні індустрії», тим самим де-юре наголосила на важливості підтримки культурного розвитку.

У «Довгостроковій національній стратегії розвитку культури до 2025 року» [1] акцент зроблено саме на підтримку зростання сектору креативних індустрій. Проте, за відсутності подальших політичних ініціатив, базової законодавчої бази та комплексних досліджень, відстежити роль культурних та креативних індустрій у нинішньому розвитку економіки і культури України можливо лиш опосередковано і фрагментарно, зокрема, базуючись на розгляді окремих реалізованих державних програм. У цьому контексті аналіз поданих заявок та проєктів, підтриманих Українським культурним фондом в секторі культурних та креативних індустрій у 2018 році, може стати початком заповнення такої інформаційно-аналітичної прогалини.

В Україні, згідно із законодавством, до культурних та креативних індустрій відносять художні промисли, візуальні мистецтва, сценічні мистецтва, літературу, ЗМІ, аудіовізуальне мистецтво, дизайн та моду, архітектуру й урбаністику, рекламу, музейну справу, комп'ютерне програмування, консультування з питань інформатизації та навіть дослідження і експериментальні розробки у сфері суспільних і гуманітарних наук [5]. Відтак, варто зауважити, що культурний продукт, створений за підтримки Українського культурного фонду представниками сектору культурних та креативних індустрій, не відображає усієї потенціальної різноманітності.

До прикладу, 19 з 42 підтриманих у перший рік роботи Фонду проєктів (понад 42%) були фестивалі, що пропорційно (що видається позитивним явищем) розділилися на етнокультурні/фольклорні, мистецькі, літературні, музичні та масові заходи для збільшення туристичних потоків [2]. Створення креативних хабів та освітніх програм посіли за популярністю місце відповідно друге (7 проєктів) та третє (5 проєктів) місце. На жаль, настільні ігри (1 проєкт), мобільні додатки для туристів та інші форми програмного забезпечення (1 проєкт) опинилися на маргінесах інтересів грантоотримувачів. Такі ж напрями, скажімо, як реклама чи урбаністика були проігноровані.

Загалом у 2018 році було подано 124 заявки в секторі культурних та креативних індустрій, 95 з яких пройшло технічний відбір, 42 з них було підтримано Українським культурним фондом за

результатами експертного оцінювання [2]. Хоча у рейтингах за кількістю заявок і реалізованих проєктів сектор посідає третє місце після культурної спадщини та аудіовізуального мистецтва, з погляду співвідношення між поданими на конкурс проєктами та тими, які були профінансовані УКФ, культурні та креативні індустрії опинилися на останньому місці. Це частково суперечить загальній рисі проєктів решти секторів 2018 року, зокрема, неготовності аплікантів підготувати пакет документів, оскільки майже 80% заявок сектору подолали технічний відбір, але не набрали відповідну кількість балів від експертів, що свідчить більше про рівень якості проєктів, ніж про вміння формувати заявки.

У 2019 році УКФ було підтримано 63 проєкти з 432, що залишило сектор культурних та креативних індустрій на 3 місці з-поміж інших секторів, практично зрівнявши позиції з культурною спадщиною, проте топ-3 лишилися аналогічні 2018 рокові: 1 місце – аудіовізуальне мистецтво, 2 – культурна спадщина, 3 – культурні та креативні індустрії. Не зважаючи на це, сума, виділена на сектор, перевищила кошти, призначені для культурної спадщини, зокрема, індустрії отримали підтримку у понад 65 млн грн [3].

Географія та кінцеві культурні продукти підтриманих проєктів

Сектор культурних та креативних індустрій 2018 року за підтримки УКФ виявився не менш передбачуваним за інші сектори в контексті географії реалізованих проєктів. Якщо для таких секторів як аудіовізуальне та візуальне мистецтва, дизайн та мода, культурна спадщина і перформативне та сценічне мистецтво, законодавчою видається перевага серед заявників мешканців обласних центрів та столиці, адже інфраструктурна мережа цих секторів (кінотеатри, будинки моди, пам'ятки історії та культури, театри, концертні зали та філармонії) розміщена за поодинокими винятками лише у густо населених пунктах, то основний культурний продукт сектору культурних та креативних індустрій (фестивалі різних типів) зазвичай розрахований на великі відкриті локації, що знаходяться переважно в рустикальній місцевості, і це, власне, підтверджує світова практика [6].

З-поміж 42 підтриманих проєктів за типами вони розподілилися так: 35 індивідуальних,

6 проєктів національної співпраці і лише 1 проєкт міжнародної співпраці, ініціатива яка належала столиці. Лише серед підтриманих проєктів індивідуального типу 6 було представлено культурними операторами локального рівня з 5 областей України (4 центральних та Львівської) [2]. Це свідчить про низький рівень обізнаності мешканців невеликих населених пунктів про можливості грантових програм, про геополітичні особливості регіонів та певну інертність в питаннях реалізації культурних проєктів. Також відсутність grass-roots ініціатив свідчить про нерозуміння того, наскільки економічно вигідними для місцевих громад можуть бути проєкти у секторі культурних та креативних індустрій.

У 2019 році з 63 підтриманих УКФ проєктів 48 було індивідуальних, 11 – національної співпраці і 4 – міжнародні. Географія ж практично не змінилася і лідером лишився Київ (20 проєктів), друге місце за кількістю посіла Львівська область (11 проєктів), 3, 4 та 5 – Рівненська (5 проєктів), Харківська та Київська області (по 4 проєкти). Тобто, продовжили переважати центральні та західні регіони, а також міста-мільйонники. Що ж до кінцевих культурних продуктів, створених за підтримки УКФ у 2019 році, домінували фестивалі, як основний результат активностей сектору (24 проєкти), і з великим відривом від лідера – освітні програми (13), конференції (6), виставки (4), онлайн-ресурси (2), резиденції (2), промокампанії (2) тощо [4].

Потенціал сектору та перспективи розвитку в Україні

Не всі «геніальні винаходи» закордонних колег можливо впровадити в українських реаліях, проте сектор культурних та креативних індустрій є винятком у цьому. Деяким країнам пострадянського простору та соціалістичного табору таким, як Польща, Литва, Словаччина та інші, вдалося ефективно використати вже

розроблену та апробовану на власних теренах Британією та Австралією – лідерами у сфері креативної економіки, систему залучення до роботи культурних та креативних індустрій якомога ширшої аудиторії, як то підприємці малого та середнього бізнесу та ін. Поєднання фінансового та людського ресурсів різноманітних галузей економіки в контексті створення та популяризації культурного продукту довело свою доцільність [6]. В Україні існує велика прогалина саме у питаннях взаємодії секторів та галузей через відсутність комунікації, а також сформованої і зорієнтованої на розвиток креативної економіки державної політики. І це на загальному фоні низької обізнаності потенційних операторів креативного поля, культурних операторів, креативних фасилітаторів та ін. про перспективність подібного об'єднання.

Приклад Словаччини, як однієї з країн колишнього соціалістичного табору, що лише нещодавно почала імплементувати міжнародні стандарти розвитку креативних індустрій, демонструє, як посилення цього сектору може вплинути на суспільство в цілому та на ринок праці зокрема. Кожне із креативних полів/підсекторів культурних та креативних індустрій спершу залучає культурних операторів – безпосередніх виробників культурного продукту [6]. Процес створення останнього може охоплювати відразу декілька або і всі сфери життя, як у випадку зі створенням рекламного продукту, що, у свою чергу, дозволяє задіяти різноманітних креативних фасилітаторів, тобто тих, чия діяльність сприяє створенню продукту культурними операторами. Механізми подальшої дистрибуції розширюють коло споживачів та бенефіціарів фінального продукту, залучаючи мережі публічних інституцій, що позитивно відображається як на культурному, так і на економічному розвитку суспільства. Впевнені, ця схема може бути актуальною і для України.

Список використаних джерел:

1. Довгострокова стратегія розвитку культури в Україні до 2025 року. URL: <https://cutt.ly/HhiKUE8>
2. Звіт УКФ 2018. Український культурний фонд. URL: <https://cutt.ly/WhiJtVJ>
3. Звіт УКФ 2019. Український культурний фонд. URL: <https://ucf.in.ua/storage/docs/14022020/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%20%D0%A3%D0%9A%D0%A4%202019.pdf>
4. Статистика проєктів #запідтримкиУКФ. URL: <https://cutt.ly/HhiJi8M>
5. Уряд визначився, що вважати креативом. ЛігаЗакон. 26.04.2019. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/news/185872_uryad-viznachivsia-shcho-vvazhati-kreativom
6. Чорна М.М. Культурні та креативні індустрії #запідтримкиУКФ у 2018 році. UACulture. 15.10.2019. URL: <https://uaculture.org/texts/kulturni-ta-kreatyvni-industriyi-zapidtrymkyukf-u-2018-roczni/>